

УДК 343.8

ДОСУДОВА ДОПОВІДЬ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШНИКА

Олефір Л.І., аспірант
кафедри кримінально-правових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківський національний університет внутрішніх справ

У статті розкрито проблему наукового визначення поняття «досудова доповідь». Установлено, що досудова доповідь є складовим елементом соціально-правового дослідження правопорушника.

Ключові слова: досудова доповідь, соціально-правове дослідження, правопорушник, дефініція.

В статті раскрыта проблема научного определения понятия «досудовое слушание». Установлено, что досудовое слушание является разновидностью социально-правового исследования правонарушителя.

Ключевые слова: досудовое слушание, социально-правовое исследование, правонарушитель, дефиниция.

Olefir L.I. PRETRIAL INQUIRY AS THE VARIETY OF THE OFFENDER'S SOCIAL AND LEGAL INVESTIGATION

The author of the article gives the scientific definition of the pretrial inquiry. The author states that pretrial inquiry is the variety of the offender's social and legal investigation.

Key words: pretrial inquiry, social and legal investigation, offender, definition.

Постановка проблеми. Вивчення зарубіжного досвіду осіб, засуджених за вчинений злочин, показує, що у більшості країн інформація про особу (обвинуваченого, підсудного), як правило, називається досудовою доповіддю і готується вона працівником органу пробації за запитом суду чи прокурора.

Основною метою досудової доповіді є допомога суду у вирішенні питання обрання запобіжного заходу і надання рекомендацій суду щодо можливих варіантів виправлення особи без застосування позбавлення волі та призначення пробації, у підготовці матеріалів на умовно-дострокове звільнення з пенітенціарних установ з подальшою пробацією, тому у деяких зарубіжних країнах передбачено присутність працівника органу пробації на судовому засіданні.

Метою статті є вивчення досудової доповіді через призму складового елементу соціально-правового дослідження правопорушника та визначення її поняття.

Теоретичним підґрунтям написання статті стали праці вітчизняних фахівців у галузі кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології, зокрема Л.В. Багрій-Шахматова, О.В. Беци, І.Г. Богатирьова, О.І. Богатирьової, В.В. Василевича, М.Г. Вербенського, Б.М. Головкина, Т.А. Денисової, В.М. Дрьоміна, О.М. Джузи, О.О. Книженко, О.Г. Колба, В.О. Меркулової, М.С. Пузирьова, А.В. Савченка, В.М. Трубинова, П.Л. Фріса, М. І. Хавронюка, С.І. Халимона, Д.В. Ягунова, І.С. Яковець, О.Д. Янчука.

Віддаючи належне їхнім здобуткам, ми зазначаємо, що вище зазначені вчені про-

блему досудової доповіді як складового елементу соціально-правового дослідження правопорушника вивчали фрагментарно.

Основний зміст статті. Дослідження винної особи передусім має соціальну спрямованість і переслідує іншу мету, ніж кримінально-процесуальні заходи, що проводяться слідчими та судовими органами. Досудова доповідь зосереджує увагу на особистості правопорушника, його проблемах і потребах, відображуючи відомості про: детальну біографію правопорушника; медичні дані; інформацію про сім'ю, друзів та оточення; вчинений злочин; ставлення до вчиненого злочину та потерпілого; судимість; фактори, що обумовили вчинення ним злочину, та його поведінку в цілому, а також варіанти його виправлення завдяки відповідним пробаційним програмам.

Аналізуючи особові справи засуджених, підоблікових кримінально-виконавчій інспекції, О.І. Богатирьовою встановлено, що із документів, які містять інформацію про особу, є лише анкета та пояснення, інколи характеристика з місця роботи, що в цілому складає не більше 20% від тієї кількості інформації, яка зазначена в досудовій доповіді [3, с. 141].

Серед вітчизняних вчених відсутній єдиний погляд на поняття «досудова доповідь». Наприклад, О.В. Беца вважає, що досудова доповідь повинна допомогти суду винести правильний вирок, а потім сприяти офіцерові пробації у його роботі із ресоціалізації злочинця [1, с. 46]

Досліджуючи досудову доповідь, О.І. Богатирьова пропонує розуміти її як конфі-

денційну, формалізовану інформацію, що характеризує обвинуваченого (підсудного) та підготовлена з метою надання рекомендацій суду щодо застосування до винної особи належного кримінально-правового заходу [4, с. 326].

Поділяючи сучасні підходи до визначення «досудова доповідь», нами сформульовано власне її поняття. Досудова доповідь – це письмова інформація для суду, яка характеризує особу, щодо якої до суду направлено обвинувальний акт, та містить обґрунтований висновок про ризик вчинення цієї особою повторного злочину і можливість виправлення цієї особи без позбавлення або обмеження волі. А тому, на нашу думку, вона не може використовуватись у кримінальному провадженні як доказ винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення.

Досудова доповідь складається, як правило, стосовно осіб, які обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення невеликої та середньої тяжкості. Однак слід наголосити, що існують причини, коли досудова доповідь не повинна складатися:

- щодо обвинуваченого, у відношенні якого подано прокурором до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності;
- щодо особи, яка обвинувачується у вчиненні особливо тяжкого злочину;
- якщо під час підготовчого засідання вироком суду затверджено угоду, передбачену Кримінальним процесуальним кодексом;
- щодо обвинуваченого, у відношенні якого подано прокурором до суду клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру;
- щодо обвинуваченого, який вже відбуває покарання у виді позбавлення або обмеження волі.

На нашу думку, важливою складовою досудової доповіді є рішення суду про її складення під час підготовчого судового засідання. З цією метою суд залучає працівника пробації. У цьому випадку працівник пробації викликається для участі у підготовчому судовому засіданні та з'ясовує дані про обвинувачувану особу, необхідні для складення досудової доповіді.

Досудова доповідь складається територіальним підрозділом пробації відповідно до місця проживання обвинуваченого протягом 15 днів після винесення судом рішення про її складення. Залежно від складності кримінального провадження строк складення може бути продовжено, але не більше ніж до одного місяця.

Під час підготовчого судового засідання обвинувачений повинен бути поінформо-

ваним про рішення суду щодо складення досудової доповіді, отримати роз'яснення щодо порядку підготовки та використання досудової доповіді, а також про право обвинуваченого брати участь у складенні досудової доповіді.

Обвинувачений має право брати участь у складенні досудової доповіді у формі надання працівнику пробації, який складає досудову доповідь, необхідної інформації.

Обвинувачений має право заявити суду про відмову від особистої участі у складенні досудової доповіді або подати заяву про це у підрозділ пробації, до якого буде викликаний для проведення бесіди.

Під час підготовчого судового засідання обвинувачений має право заявити суду про відмову від участі у складенні досудової доповіді або подати письмову заяву про це до підрозділу пробації, до якого його викликали для проведення бесіди з метою складення досудової доповіді.

Відмова обвинуваченого від участі у складенні досудової доповіді не зупиняє її підготовку. Працівник пробації, який склав доповідь, завіряє її письмово та несе відповідальність щодо її змісту. Досудова доповідь підписується працівником пробації та затверджується керівником підрозділу пробації. Досудова доповідь додається до обвинувального акту, який подається до суду. Структура, зміст та обсяг досудової доповіді мають бути об'єктивними та неупередженими, відповідати принципу недискримінації, складатись на основі фактичного матеріалу. От чому працівник пробації складає доповідь на основі проведених бесід та документальної інформації про особу обвинуваченого і викладає її письмово у встановленій формі.

Серед джерел досудової доповіді слід виділити інформацію, яку отримує працівник пробації: безпосередньо від обвинуваченого; членів його родини; органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службової особи, іншої особи, які можуть мати необхідну інформацію.

Досудова доповідь складається зі вступної, описової та заключної частин. Зміст вступної частини досудової доповіді повинен містити інформацію: виконавець доповіді, статті кримінального закону, за якими обвинувачується особа, загальні відомості про особу обвинуваченого, час і місце складення доповіді, інформацію про відмову обвинуваченого від участі у складенні доповіді (за наявності).

Описова частина досудової доповіді містить інформацію: опис кримінального правопорушення, дані про соціально-побутові умови, стан здоров'я, соціально-пси-

хологічна характеристика, оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення.

Заключна частина досудової доповіді містить інформацію: про наявність у обвинуваченого потреб у наданні соціальних послуг, ступінь його готовності до позитивних змін, ставлення до вчиненого ним діяння та потерпілих осіб, висновок щодо можливості виправлення без позбавлення волі та доцільність застосування пробації.

Статус та повноваження осіб, які беруть участь у підготовці досудової доповіді. Працівником пробації у кримінальному провадженні є особа, яка складає та подає до суду досудову доповідь відповідно до Закону України «Про пробацію» [5].

Працівник пробації має право: отримувати необхідну інформацію про особу обвинуваченого від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових осіб, інших осіб, які можуть мати необхідну інформацію; викликати обвинуваченого до підрозділу пробації для проведення бесіди з метою складення досудової доповіді; бути присутнім під час проведення судового засідання; заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

Працівник пробації зобов'язаний: особисто скласти досудову доповідь і дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок щодо можливості виправлення обвинуваченого без позбавлення волі і в разі необхідності роз'яснити його; отримувати від слідчого або прокурора інформацію про обвинуваченого, необхідну для підготовки досудової доповіді; проводити опитування обвинуваченого або його родини, інших осіб, установ, організацій; невідкладно повідомити суду, який доручив йому підготовку досудової доповіді, про наявність або виникнення об'єктивних обставин, що роблять неможливим її підготовку; звертатися до суду з клопотанням про продовження терміну підготовки досудової доповіді; виконувати вказівки сторони суду та давати пояснення з поставлених запитань; не розголошувати без дозволу суду відомості, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків; заявити самовідвід за наявності обставин, передбачених законодавством.

Процесуальні права обвинуваченого (у частині, що стосується складення досудової доповіді): бути поінформованим про рішення суду щодо складення досудової доповіді, отримувати роз'яснення щодо порядку підготовки та використання досудової доповіді, а також про право брати участь у складенні досудової доповіді; брати участь або відмовитися від участі у підготовці досудової доповіді.

Обвинувачений зобов'язаний: прибути за викликом до підрозділу пробації для проведення бесіди з метою складення досудової доповіді або письмово повідомити про відмову від участі у цьому; давати достовірну інформацію працівнику пробації для складення досудової доповіді; завіряти інформацію, що подається працівнику пробації, для складення досудової доповіді (досудова доповідь повинна бути завірена підписом особи, щодо якої була складена).

Висновок. Узагальнюючі вищевикладене, можна зробити висновок, що досудова доповідь зосереджує увагу на особистості правопорушника, його проблемах і потребах, відображуючи відомості про фактори, що обумовили вчинення ним злочину, та його поведінку в цілому, а також варіанти його виправлення завдяки відповідним пробаційним програмам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богатирьова О. І. Дослідження особистості (досудова доповідь) як одна із функцій служби пробації / О. І. Богатирьова // Право та управління. – 2012. – № 2. – С. 141–152. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=PREF=&S21COLORTERMS=0&S21STR=prtup.
2. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні : [посібник] / за ред. О. В. Беци. – К. : МП ЛЕСЯ, 2003 – С. 97–114.
3. Богатирьова О. І. Сутність інституту пробації у сучасному зарубіжному праві / О. І. Богатирьова // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України [текст] : збірник наукових статей. Випуск 31. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – 2013. – № 25. – С. 254–261.
4. Закон України «Про пробацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.